

स्टायलो व अंजन या गवताची वनशेतीमध्ये आंतरपिक म्हणून लागवड करा

प्रा. के. एल. जगताप
विषय विशेषज्ञ
पशू संवर्धन व दुग्धशास्त्र विभाग
कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

डॉ. अजय किनखेडकर
कार्यक्रम समन्वयक

वनशेती करत असताना वेगवेगळ्या गवताची आंतरपिक म्हणून लागवड करता येते. ज्या भागामध्ये पाऊस पडण्याचे प्रमाण कमी आहे तसेच ज्यांच्याकडे सिंचन सुविधा आहे अशा ठिकाणी स्टायलो, अंजन गवत, मारवेल, दशरथ यासारख्या गवताची आंतरपिक म्हणून लागवड करावी. यामुळे देखील आपल्या पशुधनास पौष्टिक चारा मिळण्यास मदत होईल. आज आपण या लेखात स्टायलो व अंजन गवत या चारा पिकाविषयी माहिती घेणार आहोत.

स्टायलो

स्टायलो गवत हे द्विदल वर्गामध्ये मोडत असून बहुवार्षिक आहे. हे सरळ वाढणारे गवत असून या गवतापासून जास्त फुटवे येतात. ज्या भागामध्ये कमी पाऊस पडतो अशा ठिकाणी स्टायलो हे उत्तम गवत आहे. या गवताला जमीन ही माळरान, पडीक, मुरमाड व पाण्याचा निचरा होणारी लागते. या चान्यामध्ये प्रथिनांचे प्रमाण हे १२ - १५ % असते. कॅल्शियमचे प्रमाण ०.७० - १.९० % तर फॉस्फरसचे प्रमाण ०.१०-०.१५ % असते.

वाण:

आपल्या भारतामध्ये स्टायलोसन्थेस हमाटा, स्टायलोसन्थेस स्कब्रा या दोन जातीची लागवड केली जाते. महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी येथील गवत संशोधन केंद्र यांनी फुले क्रांति नावाची जात शोधून काढली आहे.

लागवडीची पद्धत:

लागवडीसाठी चालू वर्षातील बियाणे पेरणीसाठी वापरावे. बिज प्रक्रिया करत असताना बियाणे हे गरम पाण्यात ३ - ४ मिनिटे भिजवून घ्यावे. प्रती हेक्टरी ८ - १० किलो बियाणे लागते. पेरणी ही ३० x १५ सेमी अंतरावर करावी. बियाणे जास्त खोलीवर टाकू नये कारण त्याचा उगवण क्षमतेवर परिणाम होतो. खताचे व्यवस्थापन करत असताना ६ - ८ टन शेणखत, २० किलो नत्र व ३० किलो स्फुरद द्यावे. पाण्याचे नियोजन हे महिन्यातून एक पाणी देत जावे.

उत्पादन:

पेरणी केल्यापासून ३-४ महिन्यांनी जमिनीपासून १०-१५ सेमी अंतर सोडून कापणी करावी. कोरडवाहू क्षेत्रामध्ये यापासून १५-२० टन हिरव्या चान्याचे उत्पादन मिळते. तर बागायती क्षेत्रामध्ये ३०-३५ टन हिरवा चारा मिळतो.

अंजन गवत:

ज्या भागामध्ये पावसाचे प्रमाण कमी आहे अशा उष्ण वातावरणामध्ये चांगले वाढणारे गवत आहे. दुष्काळी परिस्थितीत याचा उपयोग चान्यासाठी केला जातो. हे

देखील उंच वाढणारे गवत असून याला फुटवे गुच्छामध्ये येतात. हे गवत मातीला घट्ट धरून राहत असल्यामुळे जमिनीची धूप ही कमी प्रमाणात होते. थोडक्यात सांगावयाच म्हणजे या गवताचा वापर हा मृदा व जलसंवर्धनामध्ये केला जातो. या गवताचा पाला हा हिरवा, रसदार असतो.

हे गवत सर्व प्रकारच्या जमिनीमध्ये चांगले येते. पावसाचे प्रमाण १०० - १५०० मिमी पर्यंत असते, पाण्याचा निचरा होणारी जमीन, पडीक, चुंनखडीयुक्त जमिनीत देखील चांगले येते. अधिक उत्पादनासाठी काळी कसदार, मध्यम ते भारी जमिनीची निवड करावी.

वाण:

बुंदेल अंजन-१, बुंदेल अंजन-२ या जाती IGFRI या संस्थेने लागवडीसाठी शिफारस केली आहे.

लागवडीची पद्धत:

या गवताची लागवड ही जून - जुलै महिन्यात करावी. पेरणीचे अंतर हे ५० x ६० सेमी अंतरावर असावे. तर बियाणे हे ०.५ ते १ सेमी खोल पेरते.

खत व पाणी व्यवस्थापन:

पेरणी करण्यापूर्वी ५ टन शेणखत जमिनीत मिसळावे व ५० किलो नत्र आणि २० किलो स्फुरद हे जमीन तयार करताना द्यावे. लागवडीच्या एक महिन्यानंतर २० किलो नत्राची मात्रा द्यावी. पाण्याचे व्यवस्थापन करत असताना वर्षभर चान्यासाठी पाणी उपलब्धतेनुसार द्यावे. महिन्यातून एकदा पाणी दिले तरी चालते.

उत्पादन:

सिंचन सुविधा उपलब्ध असेल तर ३-४ कापण्या या ४०-६० दिवसांच्या अंतराने घेता येतात. गवताची कापणी करत असताना जमिनीपासून १० सेमी अंतरावर करावी, त्यामुळे नवीन फुटव्याची संख्या ही वाढते. कोरडवाहू जमिनीमधून १२-१५ टन हिरवा चारा मिळतो. मध्यम पावसाच्या प्रदेशात २५-३० टन हिरवा चारा मिळतो.

(संपर्क: +९१ ९८८१५३४१४७)